

K čemu vyzývaly Dva tisíce slov a Charta 77?

Vzdělávací cíl: Žáci díky jazykovému rozboru pojmenují hlavní rozdíly v argumentaci dokumentů. Uvědomí si, jak se změna politického kontextu odrazila v pojetí výzev.

Klíčová slova: Československo 1948-1989, lidská práva, normalizace, dobové perspektivy, uspořádáváme zdroje

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ČTENÍ DVOU TISÍC SLOV (5 min.)

Prohlížení stránky Literárních novin pomocí lupy.

2 ČTENÍ CHARTY 77 (5 min.)

Prohlížení strojopisu výzvy pomocí lupy.

Žáci by si mohli vedle klečícího Brandta a pomníku všimnout věnce (trikolóra je v německých barvách), hebrejského nápisu, přítomných novinářů s fotoaparáty a kamerami, diváků, ozbrojené a uniformované stráže a paneláků v pozadí výjevu.

3 OZNAČOVÁNÍ PASÁŽÍ V TEXTECH (5 min.)

Žáci označují v obou ukázkách tři klíčové pasáže, které podle nich vyjadřují činnosti a postoje, ke kterým texty čtenáře vyzývají. Vybírají přitom z předznačených výrazů

(žádejme odchod lidí, prozrazujeme fyzily), v případě Charty 77 může být analýza náročnější, neboť výzva se na čtenáře neobrací tak přímočaře (věříme, že Charta 77 přispěje).

4 MLUVNICKÝ ROZBOR (5 min.)

Určování mluvnických kategorií u sloves (osobu a způsob), která si na předchozím slidu vybrali.

Usilujeme o to, aby si žáci uvědomili, že mohou dovednosti osvojené ve výuce češtiny efektivně využít pro analýzu pramenů v dějepise.

Žáci mohou při rozboru postřehnout, jak se styl obou výzev liší. Jazyk Dvou tisíc slov klade větší důraz na oslovování čtenářů formou „my“ a často vyzývá ke konkrétní činnosti přímo rozkazem (zveřejňujeme). Charta 77 oproti tomu upřednostňuje méně naléhavé až neosobní formulace, některé činnosti jsou dokonce vyjádřeny infinitivem (vytvořit Chartu 77, zasazovat se o respektování práv).

5 ZÁVĚRY ROZBORU (8 min.)

Žáci označují tvrzení, která jsou podle nich správná.

Žáci by měli díky předchozímu rozboru klíčových pasáží postřehnout, že *Dva tisíce slov* označují více občanských aktivit (vysíláme delegace), převládá v nich rozkazovací slovesný způsob (vyhýbejme se hádkám), obsahují více expresivních výrazů (neožírejme se), a tak v důsledku více zapojují čtenáře. Když žáci vyplní všechna pole, dostanou od nás zpětnou vazbu, která je může navést k tomu, aby své závěry přehodnotili.

6 POROVNÁNÍ A INTERPRETACE TEXTŮ (5 min.)

Žáci odpovídají do dvou otevřených textových polí na otázky: **?** V čem se výzvy *Dva tisíce slov* a *Charta 77* liší? **?** K čemu tyto dokumenty vyzývaly? Shrnují závěry ze srovnání obou dokumentů a interpretují je s ohledem na odlišný historický kontext jejich vzniku.

Žáci mohou dojít k závěru, že výzva *Dva tisíce slov* (zveřejněno 27. 6. 1968) byla ve výčtu občanských aktivit daleko bohatší. Vyzývala občany k řadě zcela konkrétních aktivit, což souvislo s dobovou atmosférou angažovanosti v roce 1968. *Charta 77* nevyzývá ke konkrétním činnostem, ale dovolává se mezinárodních dohod o lidských právech, které se staly součástí zákonů ČSSR. Volí odpovídající styl, když klade důraz na nezaujatý styl a legalitu argumentů. Vyzývá občany, aby se podpisem přihlásili k určitým hodnotám.

(i) V pojetí výzev se odráží odlišný historický kontext. Kdo v době normalizace zaujal opoziční postoj, čelil daleko větším problémům než v roce 1968. Represivní tlak ovlivnil umírněnou argumentaci *Charty 77*, ale zároveň se odrazil v daleko silnější perzekuci signatářů, než tomu bylo v případě *Dvou tisíc slov*.

Další možnosti zapojení do výkladu:

- Dva tisíce slov* podepsalo více než sto tisíc občanů včetně významných osobností veřejného života. *Chartu 77* podepsalo v době zveřejnění jen 242 lidí, do ledna 1990 vzrostl jejich počet na 1883. Učitel může s žáky promýšlet, proč se tak výrazně lišil počet signatářů obou výzev.
- Lze reflektovat způsob mediálního zprostředkování obdobných výzev. *Dva tisíce slov* vyšly v *Literárních novinách* (v době zveřejnění náklad 250–300 tisíc výtisků, *Rudé právo* mělo náklad běžně přes 2 miliony). *Charta* se šířila opisem. Proč zrovna tímto způsobem? Jakým dnešním mediálním technologiím by tento rozsah odpovídal? Jaké technologie byste zvolili dnes vy?